

Et personlig portrett av Francis A. Schaeffer som apologet

Lars Dahle, rektor ved Mediehøgskolen Gimlekollen

Francis Schaeffer (1912-1984) var en av de mest innflytelsesrike kristne apologetene under siste halvdel av 1900-tallet. Selv om jeg aldri møtte Schaeffer, er jeg tydelig preget av hans apologetiske tenkning på en rekke områder. I denne artikkelen tegner jeg ett portrett av Schaeffer som apologet, med vekt på personlige impulser, prinsipielle inntrykk og praktisk inspirasjon.

Innflytelsesrik apologet¹

Det amerikanske ekteparet Francis og Edith Schaeffer kom til Europa som misjonærer på slutten av 1940-tallet. De bosatte seg i Schweitz, der L'Abri (som betyr "ly" eller "tilflukt") ble grunnlagt i 1955. Fra den beskjedne begynnelsen i de sveitsiske alpene og frem til dagens internasjonale nettverk, har de mange åpne hjemmene i L'Abri Fellowship fått være en tilflukt for spørrende kristne og søkende ikke-kristne.²

Den viktigste arenaen for Francis Schaeffer var den personlige dialogen, enten dette skjedde på tomannshånd eller i åpne diskusjoner. Dessuten ble hans engasjerende tanker formidlet via mange foredrag på L'Abri og ulike konferanser verden over, samt gjennom en lang rekke innflytelsesrike bøker og to kjente filmserier. Alle disse bidragene er fortsatt lett tilgjengelige for interesserte.³

Med L'Abri som institusjonell base, preget Schaeffers apologetiske tilnærming en hel generasjon yngre kristne ledere både i Europa og USA. Selv kristne ledere og tenkere som senere tok avstand fra sentrale deler av Schaeffers teologi, kulturanalyse eller livssynskritikk, har som regel måttet innrømme sin avhengighet av ham som inspirator.⁴

¹ For en nærmere beskrivelse av apologetikkens og apologeters rolle, se min "Aktuelle apologetiske anliggender – for kristne formidlere og fagpersoner" i *Theofilos* nr 1, 2009, s. 12-30.

² Standardbiografien er Colin Duriez: *Francis Schaeffer: An Authentic Life* (Inter-Varsity Press 2008). Denne anbefales varmt som en innsiktsfull, balansert og engasjerende fremstilling av Schaeffers liv og tanker.

³ Det henvises her primært til følgende kilder: (1) Schaeffers mange foredrag er nylig gjort tilgjengelige gjennom <http://www.labri-ideas-library.org/dr-schaeffer-collection.asp>. (2) Schaeffers forfatterskap er samlet i *The Complete Works of Francis Schaeffer: A Christian Worldview* (5 Volume Set; Crossway Books, 1985, 2nd ed). (3) Schaeffers filmer kan bestilles gjennom kontakter oppgitt på <http://www.labri.org/resources.html>.

⁴ To antologier om Schaeffer foreligger, med mange vesentlige bidrag: Ronald W. Ruesegger (ed) *Reflections on Francis Schaeffer* (Zondervan 1986) og Lane T. Dennis (ed) *Francis A. Schaeffer: Portraits of the man and his work* (Crossway 1986). Den førstnevnte antologien er som helhet mer kritisk til Schaeffers tenkning men illustrerer allikevel Schaeffer som viktig inspirator, mens den sistnevnte antologien er mer anerkjennende.

De siste par årene har Schaeffer blitt gjenstand for fornyet offentlig oppmerksomhet. Dette har særlig sin grunn i sønnen Frank Schaeffers kontroversielle bøker om sine foreldre. Det er verdt å merke seg at den kjente forfatteren Os Guinness, som i flere år arbeidet på L'Abri og bodde hjemme hos Schaeffer, med styrke har tilbakevist sønnens negative karakteristikk av sin far. Denne amerikanske debatten, som særlig fokuserer på Schaeffers siste år fikk nedslag i norske medier i august i år, gjennom en større reportasje i *Vårt Land* med påfølgende intense nettdebatt.⁵

Impulser fra Schaeffers apologetikk

Selv møtte jeg Schaeffers engasjerende tanker allerede under gymnastiden i Uppsala. Dette skjedde gjennom lesing av flere av hans mest sentrale bøker, men også gjennom møtet med Per Staffan Johansson som var leder for Nordiska L'Abri i en årrekke. Johansson hadde oversatt *The God Who Is There* til svensk (*Den Gud som finns till*), en sentral bok i Schaeffers forfatterskap som fikk stor betydning for meg.

Her åpnet seg simpelthen en ny verden for meg med mange viktige apologetiske impulser. Det er her naturlig å fokusere på følgende sentrale impulser:

“In space and time”: Jeg hadde vokst opp i en inderlig luthersk-roseniansk fromhetstradisjon, sterkt preget av den objektive dimensjonen i kristen tro. Det ble lagt stor vekt på Bibelens autoritet, Jesu stedfortredende forsoningsverk og rettferdiggjørelsen. Det var derfor klart for meg at grunnlaget for min frelse lå utenfor meg selv, noe som ga holdepunkt for frelsesvisshet. Men denne vissheten ga meg etter hvert ikke en tilstrekkelig tankemessig holdbar forklaring på hvorfor akkurat kristen tro er sann. Her kom Schaeffers vektlegging av at Gud ifølge Bibelen faktisk hadde handlet i tid og rom (“in time and space”) inn som et viktig supplerende og korrigerende perspektiv for meg. Dette gjaldt skapelsen og syndefallet i 1 Mosebok (noe som ikke utelukket bruk av symbolspråk i denne fortellingen, se særlig *Genesis in Space and Time*), men også i forhold til Jesu død og oppstandelse.

Den Gud som finns till: Som regel ble Guds eksistens og åpenbaring forutsatt i de kristne sammenhenger som jeg var en del av som barn og ungdom, uavhengig av sekulær kritikk og andre religiøse livssyn. Møtet med religionsundervisningens sekulære religionskritikk var utfordrende, men her viste det seg at lesing av Schaeffer skulle gi meg både mot og frimodighet. Schaeffer vektla sterkt at det gir mening tankemessig å fastholde at Gud er til og at han ikke er taus (*He Is There and He Is Not Silent*). Kristen tro, slik vi møter den i Bibelen, svarer på menneskets dypeste eksistensielle spørsmål. Her skiller seg klassisk kristen tro ut som troverdig, fastholder Schaeffer, til forskjell fra eksempelvis sekulær eksistensialisme og moderne liberal teologi.

Samtiden som et toetasjes hus: Gjennom lesing av Schaeffer, ble min tidlige interesse for historie stadig mer overtatt av en dyp fascinasjon for de store idéhistoriske perspektivene. De dristige sammenhengene som Schaeffer skisserte, var stimulerende og opplevdes av meg der

⁵ Se <http://larsdahle.no/hvem-var-egentlig-francis-schaeffer/> (publisert 21/8-11).

og da på mange måter som klargjørende. Her møtte jeg også hans perspektivrike analyse av både Vestens kulturhistorie og vår vestlige samtid som et toetasjes hus:

Overetasjen er den personlige og private delen av virkeligheten, der vi finner religion, verdier, moral og estetikk... Underetasjen er den rasjonelle og offentlige delen av virkeligheten... Man opplever det som en utfordring at hvis vi lar alt handle om underetasjen, forsvinner høyere mening og verdier. Hvis overetasjen tar over, opplever mange tilsvarende at vitenskap og objektivitet forsvinner, slik vi kan si tendenser til i New Age og postmodernisme.”⁶

For Schaeffer er det klassisk kristen tro som på en unik måte favner hele virkeligheten, mens mye av det vi møter i vår historie og samtid faktisk er en flukt fra fornuften (*Escape from reason*). Denne fastholdelse av kristen tro som rasjonell (uten å havne i rasjonalisme) er et tydelig og tankevekkende særpreg i Schaeffers apologetikk.

Art & The Bible: Jeg vokste opp uten et aktivt forhold til klassiske kulturelle og populærkulturelle uttrykk. Dette gjaldt i særlig grad musikk og film, men til en viss grad også litteratur. Igjen så åpnet Schaeffer nye perspektiver og tilnærminger for meg, dels i sine idéhistoriske analyser, dels i sin kulturkritikk av samtidens kunstnere, men ikke minst gjennom det lille men det viktige heftet *Art & the Bible* (1973). Her vektlegger Schaeffer

fire grunnleggende kriterier som bør være med når et kunstverk, og dermed film, skal vurderes estetisk og etisk: a) Hvor godt brukes de kunstneriske virkemidlene? b) Er kunstverket gyldig som et ærlig uttrykk for kunstneren og hans/hennes livssyn? c) Hva slags livssyn formidles – i rammen av kunstnerens totale produksjon? d) Hvor godt integreres intellektuelt innhold og kunstnerisk form?⁷

Denne tilnærmingen synes svært fruktbar og har ikke minst vært en sentral inspirasjonskilde for arbeidet de siste årene på Mediehøgskolen Gimlekollen og i Damaris Norge med livssynsanalyse og livssynskritikk av film.⁸

Inntrykk av Schaeffer som apologet

Det har vært gjort mange forsøk på å plassere Schaeffer som apologet innenfor en spesiell tradisjon og tilnærmingsmåte. Hans flittige bruk av begrepet “presuppositions” kan umiddelbart gi et inntrykk at han representerer skoleretningen “presuppositionalism”, men dette viser seg å være en forhastet konklusjon.

Den grundigste og mest balanserte analysen av Schaeffer som apologet finner vi hos Gordon R. Lewis.⁹ Her presenteres Schaeffer som tydelig representant for “the verificational method”,

⁶ Bjørn-Are Davidsen: *Svar skyldig? Om nye ateister og New Age* (Lunde 2007) s. 109.

⁷ Margunn Serigstad Dahle: “Film” i Espen Ottosen (red) *Lundes etikkleksikon* (Lunde 2003) s. 99.

⁸ Se eksempelvis studieguider og artikler om ulike aktuelle filmer på www.kulturvinduet.no.

⁹ Gordon R. Lewis: “Schaeffer’s Apologetic Method” i Ronald R. Ruegsegger (ed) *Reflections on Francis Schaeffer* (Zondervan 1986) s. 69-104.

dvs. en tilnæringsmåte som tar utgangspunkt i tentative hypoteser som så kan verifiseres i møte med data:

For Schaeffer hviler ikke troens grunnlag på induksjon fra empiriske data alene, eller på forutsetninger alene. Troen på Bibelens Gud støttes av en høy grad av sannsynlighet fordi det er mange parallelle og kompletterende bevisgrunner.¹⁰

Denne prinsipielle analysen bør suppleres med følgende praktisk rettede utsagn fra Schaeffer om apologetikk, i et portrettintervju med Colin Duriez:

Jeg er bare interessert i en apologetikk som leder i to retninger. Den ene er å lede mennesker til Kristus. Den andre er at de, etter at de er blitt kristne, anerkjenner Kristus som Herre i hele livet.¹¹

Inspirasjon fra Schaeffers apologetiske arv

Arven fra Francis Schaeffer som apologet synes stadig like aktuell og kan oppsummeres i stikkordene “to innhold og to virkeligheter” (*Two Contents, Two Realities*). Dette var da også tittelen på Schaeffers viktige foredrag ved den første, store Lausannekongressen for verdensevangelisering i 1974.¹²

Sunn bibelsk lære var her “det første innholdet”. Schaeffer bekjente frimodig Bibelens budskap som sant i møte med ethvert annet religiøst og sekulært livssyn. Bibelen er Guds pålitelige ord. Skriften alene er den avgjørende norm i alle spørsmål om tro og liv. Alt Bibelen slår fast som sant, er dermed bindende for Kristi kirke. I en etterkristen kultursituasjon trenger vi å minne hverandre på at det kun er i Guds Sannhet at vi kan finne en virkelig tilflukt for livet og for evigheten.

Som kristne er vi kalt til å gi *ærlige svar på ærlige spørsmål*. Dette var “det andre innholdet”. Ifølge kristen tro, er vi kalt til å være medvandrere som virkelig lytter til hva vår neste egentlig spør om, før vi prøver å gi svar. Schaeffer oppfordrer derfor til innlevelse i samtiden, til å lære samtidens brennende spørsmål å kjenne. Derfor var han også levende opptatt av samtidskulturen, ikke minst av skjønnlitteratur, film og kunst. Schaeffer var altså kulturåpen, men enda viktigere: Han var åpen i møte med andre menneskers spørsmål, gleder og smerter.

Sann åndelighet skal prege oss kristne. Dette kaller Schaeffer “den første virkeligheten”. I møte med opplevelsen av åndelig fattigdom, både i det kristne fellesskapet og i våre egne liv, kaller Gud oss til igjen å oppdage betydningen av Kristi frelsesverk og Den Hellige Ånds nærvær. Dette bærer oss gjennom hvert øyeblikk i våre liv og angår samtidig alle sider av vårt liv.

¹⁰ Lewis s. 102.

¹¹ Fra intervju med Schaeffer i 1980, publisert av Colin Duriez i *Francis Schaeffer – An Authentic Life* s. 218

¹² Foredraget publiseres i dette og kommende nummer av *Theofilos*. Det faktum at Schaeffer ble spurt om å holde dette foredraget illustrerer at sentrale evangelikale ledere som Billy Graham og John Stott hadde stor tillit til ham som apologet og at Schaeffer tilhørte hovedstrømmen i evangelikal kristenhet. Dette er en viktig dokumentasjon og presisering i møte med den aktuelle debatten om Schaeffers tanker og innflytelse.

Videre la Schaeffer vekt på *skjønnheten i menneskelige relasjoner*, det han kalte "den andre virkeligheten". Siden kristen tro er sann, skulle den nemlig føre til at vi behandler andre mennesker med dyp respekt. Det er jo et faktum at vi alle er skapt som unikt verdifulle i Guds eget bilde. Men viser dette igjen i måten vi behandler andre mennesker på, både i hverdagens mange møtepunkt og i våre dypere relasjoner?

Denne apologetiske arven fra Schaeffer kan videreføres på mange måter. I *Theofilos* – og i Damaris Norge – er vi opptatt av å vise respekt for Bibelens tekster som Guds forpliktende ord, samtidig som vi vil lytte til viktige samtidstekster med respekt, innlevelse og en sunn kritisk sans. I likhet med Schaeffer, ønsker vi å bekrefte det sanne, det gode og det skjønne i samtidskulturen - og å avdekke og avsløre det motsatte. Schaeffer utfordrer hver enkelt av oss til å ta på ramme alvor at kristen tro er sannheten, og dermed den eneste virkelige tilflukt, også i en etterkristen tid.

Innsiktsfulle avtakere etter Schaeffer

Schaeffers apologetiske arv videreføres selvsagt på en tradisjonsrik måte gjennom hele L'Abribevegelsens virksomhet. Allikevel er det grunn til å fremheve to forfattere som på en særlig kreativ måte ivaretar arven fra Schaeffer, nemlig L'Abri læreren Dick Keys og religionssociologen Os Guinness. Begges forfatterskap anbefales varmt.¹³

Begge disse forfatterne har også en sunn kritisk avstand til Schaeffers konsepter, formuleringer og analyser, samtidig som de tydelig både verdsetter, viderefører og fornyer arven. Det er naturlig å avrunde dette portrettet av Francis Schaeffer som apologet med følgende tankevekkende sitat fra Os Guinness fra et intervju i forbindelse med 25-årsdagen av Schaeffers dødsdag:

Selv om han var en fremragende tenker, med en sjelden evne til å se sammenhenger og sakers betydning, var Schaeffer ikke en forsker... Dessverre ble han portrettert som en stor filosof og forsker, noe han vitterlig ikke var...

Det er svært mange misforståelser rundt Schaeffer i dag...

Mange som siterer hans apologetiske tilnæringsmåte har en komisk statisk forståelse av hvordan han nærmet seg mennesker for å vinne dem for troen. Jeg har enda ikke sett en bok som yter ham full rettferdighet i forhold til hans sjeldent briljante måte å presentere evangeliet på.¹⁴

¹³ Vi kan her særlig nevne følgende bøker: Dick Keyes *Beyond Identity: Finding Your Self in the Image and Character of God* (Wipf and Stock 2003) og Os Guinness *Unspeakable: Facing Up to the Challenge of Evil* (HarperOne 2006).

¹⁴ <http://thegospelcoalition.org/blogs/justintaylor/2009/05/07/interview-with-os-guinness-on-25th/>.